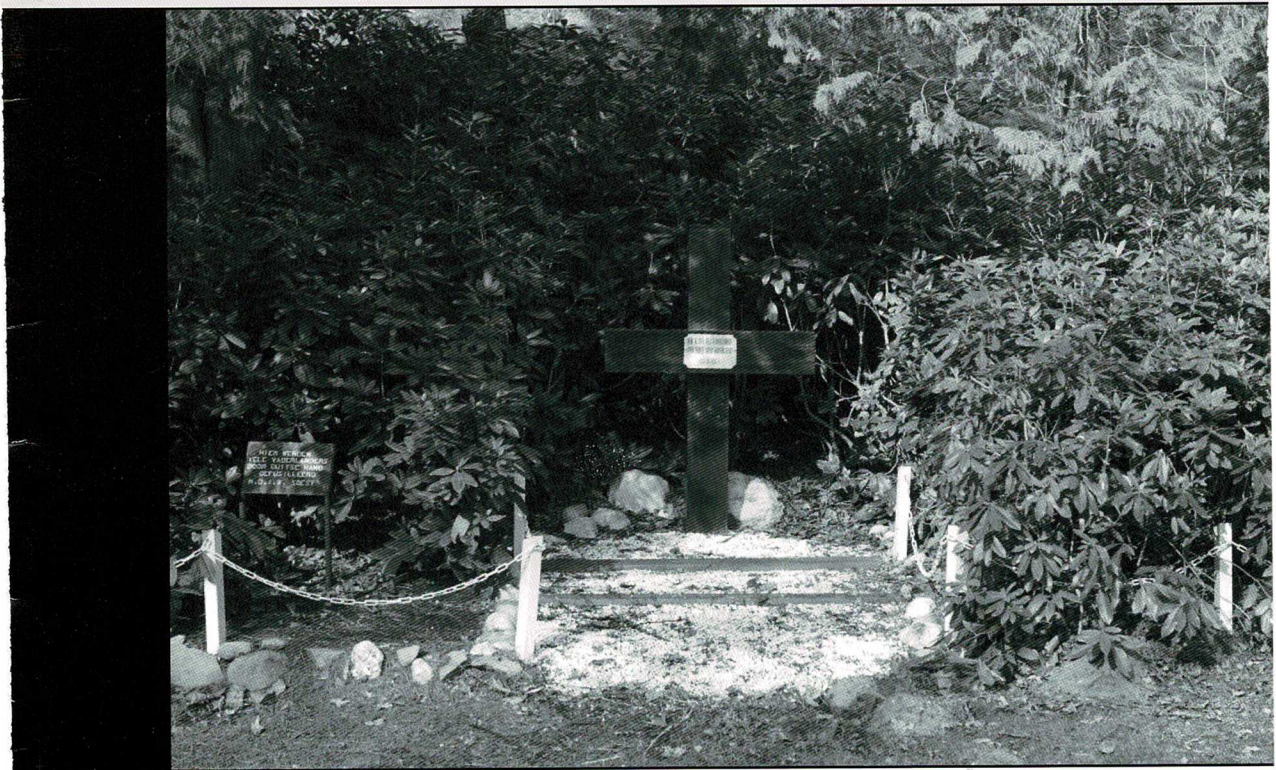

31e JAARGANG nr. 1 - zomer 2010

V
A
N

ZOYS

T
O
T

SOEST

TIJDSCHRIFT VAN DE
HISTORISCHE VERENIGING "SOEST - SOESTERBERG"

VAN ZOYS TOT SOEST / 31e jaargang nummer 1

Historische Vereniging Soest
Opgericht 8 mei 1980.

Bestuur:

Voorzitter	: A.F.M. Krijger, Clemensstraat 54 direct@bertkrijger.nl	(035-6016959)
Secretaris	: Ger Huttinga, Pijperpad 62 g.huttinga@casema.nl	(035-6028201)
Penningmeester	: P.Kuijpers, Nassaulaan 8 pkuijpers@12move.nl	(035-6013060)
Overige leden	: A.P.M. Hartman, Birkstraat 109 Tonhartman01@cs.com	(035-6025031)
	R.H. Kruiswijk, Driehoeksweg 10 kruiswyk@wanadoo.nl	(035-6011084)
	Mevr. H. Roskam, Disselboom 58 hanneke@roskam.nu	(035-6018750)
	F.J.M. Stokhof de Jong, Korte Kerkstraat 1 stokhof-dejong@planet.nl	(035-6090833)
	P. v.d. Weij, P.C. Hooftlaan 34 petervanderweij@tiscali.nl	(035-6015779)
	C.N. Uyland, van Lennepalaan 5c cuyland@xs4all.nl	(035-6013639)
Redactiecommissie	: J.E.J. Hilhorst, W.P. de Kam, W.C.J.M. Peters	
Redactie-adres	: Plasweg 57a, 3768 AL, telefoon: 035 - 6018639 E-Mail: joh.hilhorst@casema.nl	
Homepage	: www.oudsoest.nl	
Omslag	: W. Routers	
Grafische verzorging	: Drukkerij ESED B.V Soest	

Alle rechten voorbehouden. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

VAN DE VOORZITTER

Van de voorzitter

Het is al wel vijf-en-twintig jaar geleden dat ik actief werd voor de Historische Vereniging Soest/Soesterberg. Niet om voorzitter te worden! Leuke dingen doen. Want daar ging het toen (in 1985) weer om. Weer? Ja. Want bij het vieren van het 950-jarig bestaan van Soest was er een gigantische historische optocht gehouden. Én, nu het Gilde weer aan het hërleven was (1985 !) zou het bij het te organiseren Landjuweel geweldig zijn om weer een grote Historische op-

(in het midden Johan Hilhorst met links daarvan uw toen nog jonge voorzitter en onze 'Pieternel' ofwel mw. Els Stolwijk)

tocht te organiseren. Dat zou de Historische Vereniging weer moeten doen. En zo begon het. Een clubje leden van de HVS ging aan de gang. Maar zochten ook wat nieuwe mensen er bij. Wie mij gevraagd heeft mee te doen, weet ik niet meer. Opeens zat ik er bij. Met mensen als Herman Duit, Jan van der Putten, Piet van Doorn, Els Stolwijk, en, weer met Johan Hilhorst. Weer??? Ja, want die kende ik al van het schoolbestuur, van de ouderraad, van de sport en weet ik veel. Johan stond (toen al) overal 'achter'. Nooit voorop! Daarom was het zo'n mooi moment dat Johan (tegen wil en dank) op 29 april wél vooraan moest staan. Om voor al die werkzaamheden onderscheiden te worden. Hij heeft zich al onderscheiden voor zo veel werk te verrichten. Maar vanuit die achterkant werken is nu eens aan de voorkant zichtbaar gemaakt.

Maar, met de onderscheiding van Johan zijn we er nog niet. Binnen de hechte samenwerking van HVS en Museum Oud Soest zijn meer mensen opgevalen vanwege hun inzet. Want als u naar het museum komt..... kunt u er haast niet langs! Bij wijze van spreken dan. Langs mw. Corrie Jaarsveld. Of het nu om kleine geïnteresseerde groepjes gaat, of om busladingen vol die zo op het oog in het museum gedropt worden, zij wijst die mensen de weg. Maar..... wat ook belangrijk is, je moet voor bezoekers in het museum ook sfeer weten te creëren. En dat kan ze ook. Zelf gebakken koekjes en cake, ook voor de andere vrijwilligers.

Dus, als ik zo terugkijk op de eerste maand als

voorzitter van de Historische Vereniging Soest/Soesterberg, een geweldig begin. Maar na het begin het verdere werk. Er zijn nogal wat werkgroepen, sommige wat erg rustig..... Er wordt gewerkt aan mooie publicaties. Wij hebben goede afspraken met burens en nauw verwante organisaties. Er wordt gewerkt aan de fietstocht én de bustocht. Dus, uw vereniging is uitermate levendig en je kunt er wat meemaken. Als dat wat u meemaakt ook iets voor later is..... schrijven wij het op voor ons nageslacht. Het mooie van vandaag willen wij toch koesteren voor later?

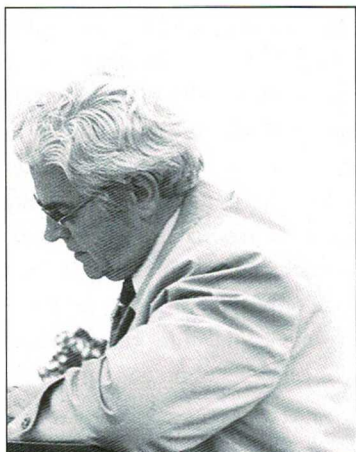

Bert Krijger,
voorzitter

IN MEMORIAM PETER VAN DEN BREEMER

't Wordt al sterre dat met ziet
in dat hoog en blauw verschiet daar,
blijde sterren, anders niet,
in dat hoog en blauw verschiet.

(uit 's Avonds van Guido Gezelle)

Op 22 april 2010 overleed ons lid Petrus Johannes van den Breemer. Peter was niet zomaar een lid van onze vereniging. Hij was een man van het eerste uur. Vanaf de oprichting in 1980 altijd actief betrokken als bestuurslid (secretaris/penningmeester) en als eindredacteur van ons periodiek 'Van Zoys tot Soest'.

Zijn kennis over Soest, zijn interesse in de lokale historie en het Eemlandse deden hem een vraagbaak zijn voor velen binnen en buiten de vereniging. Ondanks die kennis schreef hij bij zijn aantreden als eindredacteur "het lijkt mij heel mooi om wat

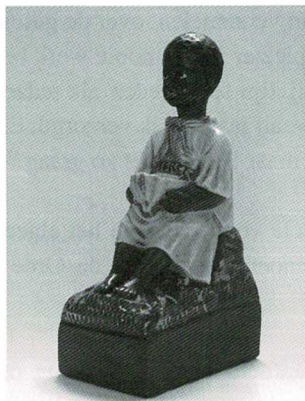
meer te gaan verzamelen over de geschiedenis van Soest. Dat plezier in dit mooie werk bevestigde hij nog eens bij zijn terugtreden als redacteur. "...de volgende twaalf jaar heb ik verzorgd. Eigenlijk veel te lang,...., maar ik deed het zo graag."

Voor zijn vele verdiensten in het algemeen belang werd hij benoemd tot lid in de Orde van Oranje Nassau

Met dankbaarheid kijken wij terug op zijn inzet voor de vereniging en de manier. Waarop hij anderen wist te inspireren voor de mooie historie van Soest

JONGENS WAREN WE

Hans Kruiswijk

Een zendingsbusje met kniknegertje. (Foto: St. Kerkelijk Kunstbezit in Nederland)

Soest - De Boekenweek 2010, die liep van 10 tot en met 20 maart, heeft als thema Jongens waren we. In dit kader past de bekentenis van de broers Jaap en Dirk, die meer dan een halve eeuw geleden een gevuld zendingsbusje met een knikkend neger-tje ontvreemden, toen zij leerling waren op de Da Costaschool aan de Spoorstraat. Het ernstige geval van kattenkwaad komt nu eindelijk aan het licht. Voor veel lezers van VZTS zal het busje voor zending of missie een herkenning zijn.

Op Scholen met den Bijbel was het in de jaren vijftig gebruik om centjes in te zamelen voor de zending. Op maandag-

morgen als ook het versje moest worden opgezegd, ging het zendingsbusje van klas tot klas. De leerlingen deden enkele centen of soms een stuiver door de gleuf van het bakje waarop een knielend nikker-tje zat dat na inworp van het geld dankbaar knikte. Jaap zat op Da Costaschool aan de Spoorstraat in de vierde klas bij meester de Ligt. Zijn broer Dirk volgde de lessen in de zesde klas bij bovenmeester J. Kenemans. Jaap: " Het onderwijssysteem werd sterk bepaald door straffen en belonen. Als je netjes zat met de armen over elkaar en je lette goed op, schreef de meester je naam op een hoekje van het bord. Telkens als je weer iets goeds deed, kreeg je een streepje achter je naam. Op een dag was mijn broer Dirk de brave Hendrik van de klas. Hij mocht het zendingsbusje, dat alle klassen door was geweest en vol centjes zat, op het bureau van meester

Schilderij met de Van de Huchtschool op de Molenstraat

Kenemans gaan zetten in diens kantoor. In het kantoor stond het raam wijd open. Zonder na te denken wierp Dirk het nikkertje door het open raam naar buiten waar het achter de

Het vroegere schoolgebouw van de Da Costaschool

heg van de naastgelegen tuinderij verdween. Wij woonden op de Eng. 's Avonds haalden we het op en slachtten het nikkertje. Het geld stopten we in onze zak. Daarna moest ik van Dirk een diepe kuil

in onze tuin graven om het gesloopte zendingsbusje te begraven.

Dirk kocht van het geld in Amersfoort een gammel klein roeibootje. Bij een boer op het Witte Paardstraatje werd een handkar geleend, waarmee we het bootje naar onze tuin brachten. We repareerden het lekke bootje met teer dan we jatten bij smederij Van Hengstum. De teer smolten we in een pannetje op het fornuis, als onze moeder niet thuis was. Later hebben we de roeiboot omgebouwd tot zeilboot. Om aan een mast te komen zaagden we de vlaggenstok van de burens om. We knipten een waslijn los om aan stagen te komen. Van gordijnen uit de leegstaande Van de Huchtschool op de Molenstraat maakte Dirk op de trapnaaimachine van mijn moeder een zeil. In die school werden slachtoffers van de Watersnoodramp in Zeeland opgevangen en toen die vertrokken waren speelden wij in het leegstaande gebouw. Het zeilbootje legden in de Eem bij Zwarte Willem aan de Kleine Melm. We hebben er heel wat mee gevaren. Soms stopten we losse

De hele schoolbevolking nam centjes mee voor de zending

thee in onze zakken en een pakje lucifers. Als we gevaren hadden kookten we water uit de Eem in het hoosblik en zetten we thee. Dat was de lekkerste thee, die je je kunt voorstellen.”

Het ontvreemden van het nikkertje is nooit ter sprake gekomen. Waarschijnlijk heeft meester Kenemans gedacht dat een insluiper via het open raam zijn kantoor is binnen gekomen en daar het zendingsbusje heeft ontvreemd. Dirk en Jaap hebben het geheim al die jaren aan niemand verteld. Vanuit school hebben ze nooit iets gemerkt van een onderzoek. Waarschijnlijk kon niemand zich voorstellen dat een leerling het lef had om zoiets te doen. Tot nu. 't Blijft een ernstig geval van kattenkwaad, vinden ze. “Maar ook een mooi verhaal uit de tijd dat we nog jongens waren.”

Dirk en Jaap zijn de niet de echte namen van de beide deugnieten..

DE ENE VELDWACHTER IS DE ANDERE NIET..... DEEL 2 (SLOT)

Joop Piekema

In *deel 1 hebben we kunnen lezen dat rijksveldwachter Hans Jacob Keller niet langer als gezagsdrager te handhaven was. De man wordt per 31 mei 1859 eervol ontslagen en aansluitend in het genot gesteld van pensioen. Eind goed, al goed? Niks daarvan! Keller en zijn vrouw zijn woedend omdat ze de dienstwoning Langeind 80 A met bloementuin vaarwel moeten zeggen ten faveure van opvolger Cornelis van Ellinckhuijsen.

Wat zich vervolgens - begin juni 1859 - exact afspeelde is, omdat geen kopie is gehouden van het proces-verbaal, niet helemaal duidelijk. Op te maken valt dat Van Ellinckhuijsen – niet vies van een borrel – zich (met een collega?) gedurende zijn eerste werkdag in Soest al veel moed had ingedronken, kennelijk in het besef dat een confrontatie met Keller onvermijdelijk zou zijn. Toen hij vervolgens Keller tegen het lijf liep, gingen beide heren met elkaar op de vuist, waarbij Keller's vrouw, Pauline Deckers – door burgemeester Gallenkamp Pels gekarakteriseerd als “eene brutale twistzieke feeks” – zich, schreeuwend en tierend, mede in de strijd wierp! Het spektakel zal een grote aantrekkingskracht op het publiek hebben uitgeoefend!

Voor van Ellinckhuijsen loopt het voorval met een sissier af. De officier van justitie zal wel een don-

derpreek tegen hem afgestoken hebben, maar daar blijft het bij want de burgemeester heeft een goed woordje voor hem gedaan.

Keller moet voortaan als ambtloos burger door het leven. En dat wordt sappelen, gelet op zijn – zelfs naar 19e eeuwse maatstaf gemeten – karige pensioen. Hij probeert bij de overheid weer aan de bak te komen, maar slaagt daarin niet. Geen wonder! Burgemeester Gallenkamp Pels kraakt hem af tot op het bot! Keller's “steenkolen-Nederlands” zal óók geen pré zijn geweest.

En dan nog te bedenken dat Keller “viel schaden” moet incasseren bij het verlies van zijn geliefde “plomtuin”. Want direct na het aantreden van Van Ellinckhuijsen verhuist het echtpaar Keller naar De Brink huis nr 78, één van de kleine huizen aan de oostzijde van de Lange Brinkweg nabij De Smickel (mededeling Gérard Derks). Een nieuwe “plomtuin” in Soest zit er niet meer in. Op 10 oktober 1859 verhuizen de Kellers, wellicht uit financiële nood, naar Oisterwijk NB - de geboorteplaats van de vrouw des huizes. Mogelijk trekken ze bij haar moeder in. En het is in Oisterwijk, in het goede Brabantse land, waar Hans Jacob Keller op 13 januari 1864, verguisd en vergeten, zijnde 55 jaar oud, afscheid van de wereld moet nemen. Misschien heeft hij in

* deel 1 verscheen in jrg 29 nr 3 – winter 2008/2009

Oisterwijk nog een klein bloementuintje gehad....

Pauline Deckers laat er geen gras over groeien en hertrouwt op 5 juni 1865 te Tilburg met (de veel jongere) weduwnaar Cornelus van Loon, geboren te Gilze en Rijen 18 december 1826, dagloner te Gilze en Rijen. Het echtpaar gaat, met de kinderen uit 's mans eerder huwelijk, in Heusden wonen. Het huwelijk duurt evenwel maar kort. Pauline van Loon-Deckers overlijdt, 53 jaar oud, op 27 december 1865 te Mierlo NB. Cornelus van Loon overlijdt op 29 juni 1893 te Deurne NB – hij is dan 66 jaar oud.

DE STUKKEN UIT HET ARCHIEF VAN DE GEMEENTE SOEST

Verzonden stuk 1859 agenda nr 216

Aan H.H. Gedeputeerde Staten der Provincie Utrecht

Onderwerp: verhuring van gemeente eigendom
2 bijlagen (niet in kopie aanwezig, JJP)

Soest, 2 Junij 1859

Overeenkomstig artikel 194e der gemeente wet (voetnoot 1), geven wij ons de eer bij deze aan Uwe goedkeuring te onderwerpen een besluit van den raad 26 Mei 1859 nr 248 (in duplo) tot onderhandsche verhuring van eene woning aan den alhier gestationeerden rijksveldwachter C. van Ellinckhuijsen (voetnoot 2) of aan diens tijdelijken opvolger.

Burgemeester en Wethouders van Soest,
Pieter Gallenkamp Pels, Burgemeester
T. Smorenborg, Wethouder en Loco-Secretaris

Verzonden stuk 1859 agenda nr 226

Aan den Heer Officier van Justitie bij de Arrondissementsrechtbank te Amersfoort

Onderwerp: politie
2 bijlagen (niet in kopie aanwezig, JJP)

Soest, den 8 Junij 1859.

Ik geef mij de eer UEA hiebij intezenden een Proces verbaal op gister door mij opgemaakt op wederkeerige klagten van mishandeling enz.: contra den rijksveldwachter C. van Ellinckhuijsen en Paulina Dekkers, huisvrouw van den ontslagen rijksveldwachter H.J. Keller, beiden alhier. De indruk die het voorgevallende, reeds op den eersten dag van de komst des nieuwen rijksveldwachters bij het publiek alhier, (waar achtung en ontzag voor de Politie zo hoogst noodig is) moet maken, is alder nadeeligst (staat, onder doorhaling: “bedroevendst”, JJP); ongeveer 2 à 3 uren na het voorgevallene, kwam E. mij daarvan verslag geven; hij was toen nog in een opgewonden stemming; of zulks het gevolg was van misbruik van drank, of van drift, of wel van beiden te zamen, durf ik niet beslissen. Zijn schriftelijke verklaring van het voorgevallene, mij hedenmorgen overhandigd, voeg ik hierneven.

De Burgemeester van Soest
Pieter Gallenkamp Pels.

Ingekomen stuk 1859 agenda nr 187

Arrondissementsregtbank van Amersfoort
Parket van den officier van justitie
Nr 468
Amersfoort, den 9 Juni 1859

Aan den Heere Burgemeester te Soest

Naar aanleiding Uwer missieve van gisteren nr 226 en de daarbij gevoegde stukken heb ik de eer uw EA: te verzoeken den wethouder Smorenburg op wien Ellinckhuijsen zich beroept te willen hooren, alsmede, zoo mogelijk, bij de opgegeven kasteleins Hak (voetnoot 3) en Ebbenhorst (zie deel 1) te informeeren hoeveel borrels door Ellinckhuijsen zijn gebruikt als ook te onderzoeken of hij niet, zoo als ik vermoed, in nog andere kroegen is geweest. Ik begrijp dat de indruk die het voorgevallene moet maken allernadeeligst is en acht het noodzakelijk dat Ellinckhuijsen die in geen geval behoefde te vechten en ook niet tusschen Leusden en Soest minstens drie kroegen moest bezoeken, eene goede les ontvange. Hij is nog onlangs door mij ernstig gewaarschuwd tegen het kroeg loopen, doch alvorens eenigen maatregel te nemen, wensch ik het onderzoek zoo volledig mogelijk te hebben.

De officier van justitie te Amersfoort
(w.g. onleesbaar)

Verzonden stuk 1859 agenda nr 230

Aan den heer Officier van Justitie bij de Arrondissementsrechtbank te Amersfoort

Onderwerp: politie

Soest, den 10 Junij 1859

Mijne, ten gevolge van UEA missieve van gister nr 468, ingewonnen informatiën, komen op het volgende neder:

A: Dat in de herberg van W. Hak, beide veldwachters “smerisjes” ieder een borrel uitdranken, en dat toen reeds Ellinckhuijsen erg opgewonden scheen te zullen worden over Keller, bijaldien deze zoms nog niet mogt vertrokken zijn;

B: Dat zij daarop zijn gegaan in de, 10 minuten gaans van daar gelegen, herberg van A.Fokken (voetnoot 4), alwaar zij welis waar koffij doch ook een borrel gedronken hebben (de borrel zal wel in de koffie zijn gedaan! JJP); deze herberg is niet in het Procesverbaal vermeld;

C: Dat, toen de wethouder Smorenburg hen in de herberg van Ebbenhorst aantrof, het reeds 2 ure namiddag, dus 2 à 3 uren na het voorgevallene was; Smorenburg zegt aangaande de al of niet beschonken toestand van E. op dat oogenblik geen getuigenis voor of tegen te kunnen afleggen; dewijl hij hem ter naauwernood vroeger heeft gekend;

D: De metselaar Van Breukelen (voetnoot 5) was ook bij Ebbenhorst, en zegt dat de veldwachter en J. Dijkman (voetnoot 6), aldaar maar een borrel ieder gebruikt hebben; dat hij zijn glas ook nog eens aan E(linckhuijsen) heeft toegebracht, die daarvan even geproefd heeft en volstrekt niet beschonken was;

E: Dat een zijdelings onderzoek, bij die genoemde en niet ver van elkander verwijderde tappers, tot geen resultaat heeft geleid; die lieden konden zich ternaauwernood herinneren of de gemeenteveldwachters en J. Dijkman bij hen waren geweest, en zoo al – volstrekt niet hoeveel sterken drank wel

door hen was gebruikt.

De Burgemeester van Soest.
Pieter Gallenkamp Pels

Verzonden stuk 1859 agenda nr 242

Aan den heer Officier van Justitie bij de Arrondissementsrechtbank te Amersfoort
Confidentieel

Onderwerp: Zaak van C. van Ellinckhuijsen

Soest, den 17 Junij 1859

De rijksveldwachter C. van Ellinckhuijsen, die aanvankelijk ale schuld zijnerzijdsch aan het voorgevalene met vrouw Keller ontkende, en althans voorgaf in het denkbeeld te verkeeren dat dezelve voor hem geene onaangename gevolgen kon hebben, schijnt nu tot een ander inzicht dier zaak gekomen te zijn; immers op gister vroeg hij mijne tusschenkomst, ter zijner gunste, bij UEA of met andere woorden: “een goed woord voor hem bij UEA te doen”. Ik vond geene reden dit vzoek te weigeren, hoezeer ik hem daarbij te kennen gaf dat het zoo min in UEA als in mijne magt lag, gebeurde zaken ongedaan te maken. Dat de vrouw van Keller eene brutale twist-zieke feeks is, is van algemeene bekendheid; dat zij, te dier gelegenheid zoo van haren mond als handen een degelijk gebruik gemaakt en Ellinckhuijsen wel eenigermate geprovoceerd heeft, is niet twijfelachtig; overigens is het mij, voor zoo verre ik in dien korten tijd over hem heb kunnen oordeelen, voorgekomen dat E. een flink en geschikt veldwachter is en dat de dienst, bij de plaats gehad hebbende

verandering gewonnen heeft; ik heb gemeend dit, te zijnen gunste, in het midden te mogen brengen.

De Burgemeester van Soest,
Pieter Gallenkamp Pels

Ingekomen stuk 1859 agenda nr 230

Provinciaal gerechtshof in Utrecht
Parket van den Procureur Generaal
Nr 236 RS – bijlagen zeven

Aan den heer Burgemeester der gemeente Soest

Utrecht, den 25 Julij 1859

Ik heb de eer UwEdelachtbare te informeeren, dat het zijner Majesteit heeft behaagd bij besluit van den 14e dezer Nr 58, een pensioen te verleenen ten laste van den Staat aan H.J. Keller, gewezen Rijksveldwachter te Soestdijk ten bedrage van f 159,-- 's jaars met ingang van 1e junij 1859. Ik verzoek uwEdelachtbare den belanghebbende, onder teruggave van bijgaande stukken van opgelimde beschikking te onderrigten (....).

De Procureur Generaal
fungd directeur van R(ijks) Politie in de Provincie Utrecht,
B.C. Visscher

Ingekomen stuk 1859 agenda nr 234

Aan den heer Burgemeester en Wethouders en de leden der gemeenteraad te Soest

Soest, den 25 Julij 1859

Den ondergeteekende H.J. Keller geeft met verschuldigd eerbied te kennen aan den heer Burgemeester Wethouders en verdere Leden der gemeenteraad te Soest dat ik regelmatig en administratief door den heer Burgemeester en Wethouders te Soest een schriftelijken aanmaning bekomen om op 31 Mei 1859 het huis door mijn bewond op het lang Einde te Soest daar ik van gevoel bien dat de Perzineel pelasting van jaar 1859 en 1860 aan mijn niet toe komt om het te betalen omdat het huis is een gemeentehuis (...woord onleesbaar JJP) ook den heer Condiluir (mogelijk: controleur JJP) te Amersfoort is ook van gevoel dat het door de gemeente moet betaald worden ik heb viel schaden om mijn plomtuin te vernidigen ook de leden der gemeenteraad zijn van gevoel dat de Persinele belasting door de gemeente moet betaald worden om dat ik maar 14 dagen erin heb bewond van het dienstjaar 1855 en 1856 ik heb mijn gehast op die srieflijken aanmaning van den heer Burgemeester en Wethouders om die rede heb ik dadelijk gevolg aan de aanmaning dien ik van den heer Burgemeester en Wethouders mijn heeft srieflijke gevoel aan geven (deel van de zin onleesbaar JJP), hoopen op een goeden welkomst van die boven staande heeren blijfven met veel achting U onderdanigen dienaar.

H.J. Keller

Verzonden stuk 1859 agenda nr 303

Aan H.J. Keller, gepensioneerd rijksveldwachter te Soest

Adressen: 2 bijl.

Soest, den 29 Julij 1859

Op rondschrijven van den 25 dezer, gerigt zoo wel aan ons als aan den raad dezer gemeente, zijn wij door laatstgenoemde geauthoriseerd U te kennen te geven dat, voor zoo verre de bedoeling of strekking van dat schrijven uithetzelve heeft kunnen worden opgemaakt, de raad van mening is (in raad behandeld op 28 juli 1859 agendapunt 2, JJP) dat hetzelve een onderwerp betreft niet behoorende tot de bemoeijng of onderworpen aan de beslissing van het bestuur dezer gemeente en bijgevolge u te verwijzen daar waar zulks nader zal blijken te behooren. De 2 bijgevoegde stukken gaan hierbij terug. Tevens is dienende op het mondeling door u aan den Burgemeester gedaan verzoek, om tijdelijke aanstelling als ambtenaar der plaatselijke belasting, tijdens het kampement der troepen in de legerplaats te Soesterberg, dat naar 's raads oordeel, aan meerdere surveillance aldaar, voor het oogenblik geene behoefte bestaat.

Burgemeester en Wethouders van Soest,
De Secretaris (= get.)
T. Smorenburg, wethouder L.S.

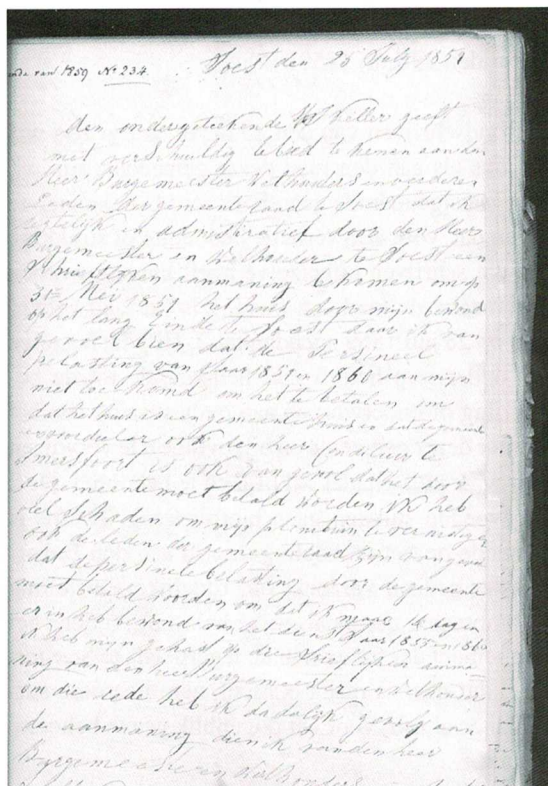
Ingekomen stuk 1859 agenda nr 268

Registratie

Aan den Heere Burgemeester van Soest

Amersfoort, 16 Augustus 1859

Weledelgeboren Heer!

Gisteren zijn aan UwEGs de stukken afgezonden van zekeren Keller, die verzoekt benoemd te worden tot tolgaarder. Mijne ongesteldheid is oorzaak dat men die stukken verzond, zonder enig schrift mijnent wege; UwEG daarvoor verschooning verzoekende heb ik de eer UwEG beleefdelijk te verzoeken, mij, met terugzending dier stukken, te willen dienen van berigt, consideratiën en advies.

Hoogachtend UwEG D(ienst)w(illig) D(ienaa)r
Van Steenberg

Verzonden stuk 1859 agenda nr 333

Aan den heer ontvanger der registratie te Amersfoort

Onderwerp: adres van H.J. Keller
div. bijlagen (niet in kopie aanwezig JJP)

Soest, den 17 Augustus 1859

Bij UwEg missive van den 16 dezer / Registratief om berigt, consideratieën en advies, in mijne handen gesteld zijnde een adres van H.J. Keller, gepensioneerd rijksveldwachter alhier, om te worden aangesteld als Tolgaarder op 's Rijks grooten weg nr 5, geef ik mij de eer, onder terugzending der stukken, daarop te berigten: Dat adressant, sedert ongeveer 5 jaren, eerst als gerechtsdienaar (voetnoot 7), daarna als rijksveldwachter alhier gestationeerd is geweest. Dat hij vroeger als gerechtsdienaar in de gemeente Lopik was geplaatst en dat de burgemeester dier gemeente, blijkens zijne destijds aan mij gedane en meermalen herhaalde mondelinge mededeeling zoo weinig te vreden over 's man dienstprestatie was, dat hij zich meermalen tot de hogere autoriteiten had gewend om van hem ontslagen te worden. Indien ik, naar waarheid, mijne ondervinding, gedurende het voornoemde tijdvak van circa 5 jaren, zal mededeelen, dan kan ik, tot mijn leedwezen, geen gunstiger getuigenis omtrent hem afleggen. Voor de politie dienst althans ontbrak hem ten eenenmale alle intelligentie, waartoe ook veel bijbragt zijne algeheele onbekendheid met onze taal en schrift (hij was immers Zwitser van geboorte JJP), waardoor hij zeer moeilijk anderen kon verstaan of begrijpen, of zich door hen doen verstaan; voortdurend leefde hij, ten nadeele van de dienst, in slechte verstandhouding met zijne kameraads, was daarbij veelal

driftig en oplopend; in zijne verhouding tot zijne Superieuren, gaf hij meermalen blijken van eigenzinnigheid en ongezeggenheid; zijne onhandigheid gaf dikwijls aanleiding tot moeilijkheden, die hij veeleer uit den weg had moeten ruimen, en ik zoude der waarheid te kort doen door te getuigen dat hij immer eenige blijken van meer bijzondere dienstijver heeft betoond. Wat overigens zijn zedelijk gedrag betreft, is mij nimmer iets ter zijnen nadeele voorgekomen; voorts geloof ik niet dat hij zich, in den regel althans, aan misbruik van sterken drank schuldig maakt, en houd ik hem voor eerlijk. Ten aanzien zijner geschiktheid voor zijn door hem aangevraagden post, kan ik moeilijk een gevoelen uiten, daar mij de daaraan verbonden pligten en de daartoe vereischte bekwaamheden of eigenschappen min bekend zijn; ik heb gemeend, mij te moeten bepalen om den adressant te doen kennen zoo als hij zich aan mij heeft voorgedaan.

De Burgemeester van Soest
Pieter Gallenkamp Pels

Voetnoten

- 1 Gemeentewet van 29 juni 1851 Stb 85 artikel 194 luidt: aan de goedkeuring der Gedeputeerde Staten worden onderworpen de besluiten der gemeentebesturen betreffende (...) E: het onderhands verhuren, verpachten of in gebruik geven van gemeente-eigendommen.
- 2 Cornelis van Ellinckhuijsen, geboren te Utrecht 15 februari 1822, NH, rijksveldwachter, gehuwd met Geertruij Companje, 28 maart 1827 te Avezaath, NH; gezin telt bij vestiging in Soest 5 kinderen; in Soest worden nog 2 kinderen geboren; het gezin wordt op 14 juni 1859 te Soest ingeschreven aan het adres Langeind 80 A zijnde de veldwachterswoning die Keller met zijn vrouw noodgedwongen had moeten verlaten. Ellinckhuijsen zal niet lang in Soest dienen – op 9 oktober 1862 vertrekt hij met zijn gezin naar Mijdrecht. Zijn opvolger is Adrianus Boon, geboren te Dordrecht 29 maart 1819.
- 3 Wouter Hak, geboren te Soest 13 oktober 1790, RK, tapper, ongehuwd, Dorpsvoetpad 27.
- 4 Antonius Fokke, geboren te Soest 7 februari 1804, RK, tapper, gehuwd met Metjen van den Berg, geboren te Soest 12-09-1787, RK, Langeind 73.
- 5 Meest waarschijnlijk: Dirk van Breukelen, geboren te Soest 12 oktober 1840, RK, metselaarsknecht, ongehuwd, inwonend bij ouders; vader: Jacobus van Breukelen, geboren 22 juli 1806 te Soest, RK, metselaar; moeder: Catharina van Maaren, geboren te Amsterdam 1805; Veenhuizerweg 17. De militaire keuring voor de lichting 1859 omschrijft hem als: “aangezigt rond, voorhoofd hoog, oogen blaauw, neus gewoon, mond klein, kin rond, haar en wenkbrauwen blond, merkbare teekenen geene”. Zijn lengte is 1 el, 7 palmen, 7 strepen, 1 duim.
- 6 Jan Dijkman, geboren te Soest 9 oktober 1835, RK, landbouwer, ongehuwd, inwonend bij moeder: Wilhelmina óók genaamd Wijmpje Hilhorst, weduwe W.J. Dijkman, geboren Soest 31 juli 1805, RK, landbouwster, Dorpsvoetpad 4. De militaire keuring voor de lichting 1854 omschrijft hem als: “aangezigt ovaal, voorhoofd laag, oogen blaauw, neus ordinair, mond klein, kin spits, haar en wenkbrauwen bruin, merkbare teekenen geene”. Aantekening: “te klein, broederdienst”.

- 7 In deel 1 was over het hoofd gezien dat Keller bij raadsbesluit van 3 juli 1854, naast zijn functies van gerechtsdienaar en rijksveldwachter, wordt benoemd tot ambtenaar der plaatselijke belastingen te Soest, belast met het surveilleren, opsporen en constateren van begane overtredingen. Bij raadsbesluit van 10 februari 1857 wordt Keller uit laatstgenoemde functie eervol ontslagen.

Bronnen

Archief gemeente Soest 1812-1929

Inv. nr 23 - notulen van de vergadering van de gemeenteraad, 1851-1874.

Inv. nr 39 - bijlagen van de vergadering van de gemeenteraad, 1851-1854.

Inv. nr 41 - bijlagen van de vergadering van de gemeenteraad, 1857-1862.

Inv. nr 117 - ingekomen stukken 1859.

Inv. nr 233 - brievenboek verzonden stukken 1855-1859.

Inv. nr 667 - bevolkingsregister 1850-1861, met toegang daarop, vervaardigd door Wim Routers.

Inv. nr 668 - Bevolkingsregister 1861-1879.

Inv. nr 1011 - Inschrijvingsregister voor de Nationale Militie, 1841-1854.

Inv. nr 1012 - Idem, 1855-1861.

Genealogische bestanden Regionaal Archief Tilburg.

Eemlandse Klappers, J.H.M. Putman.

N.B.: in de ambtelijke stukken blijkt de naam "Van Ellinckhuijsen" nog wel eens verhaspeld – samensteller heeft ervoor gekozen steeds de schrijf-

wijze weer te geven zoals vermeld in het bevolkingsregister.

Met dank aan:

Gérard Derks te Arnhem;

Theo van Herwijnen, medewerker dienstverlening Regionaal Archief Tilburg.

Illustratie:

Gedeelte uit de brief van H.J. Keller, gedateerd 25 juli 1859, gericht aan B&W en de gemeenteraad van Soest.

EEN “UTRECHTSCH DUIT” UIT 1768 GEVONDEN IN SOEST

door Wim Peters

In de lente van 1983, bij het omspitten van de achtertuin behorende bij mijn woning nabij de Lazarusberg, stuitte ik op enkele scherven van een pot (rood aardewerk met loodglazuur). Het waren er echter veel te weinig om daar nog een vorm van te maken. Een amateur archeoloog schatte dat de scherven drie tot vierhonderd jaar oud zouden kunnen zijn.

Maar bij diezelfde werkzaamheden kwam op mijn schop ook een Utrechtse duit naar boven. Ook deze munt was (is) zwaar beschadigd en is om die reden vrijwel niets meer waard, maar het was voor mij toch aanleiding uit te zoeken of ik werkelijk met een in Utrecht gebruikte munt te maken had.

Ten tijde dat in dit gebied aan de noordzijde van de Soester Eng werd gebouwd (vanaf 1973) werd het gebruikt als boomgaard en was het vele jaren gedeeltelijk in gebruik geweest als stortgelegenheid voor meerdere bedrijfjes en huishoudens uit de omgeving. Waarschijnlijk kunnen als gevolg van die activiteiten de scherven en de duit daar terecht zijn gekomen.

Hiernaast staat een afdruk van de kadasterkaart uit 1832. Aan de onderzijde staat Baarn- of Molenweg, de huidige Julianalaan. De weg naar links is nu de Hellingweg/Korte Bergstraat. Het perceel met de onregelmatige grens wordt aangeduid als “Laserus Berg”. Op het langgerekte perceel met het nummer 385, is de munt gevonden.

Met grote moeite heb ik destijds kunnen achter-

halen, dat aan de voorzijde het stadswapen van Utrecht staat met kroon en aan de keerzijde “STAD UTRECHT 1768”. Het wapen en de kroon worden vastgehouden door twee leeuwen.

Het lijkt er op dat een deel van het wapen een arcering heeft van verticale lijnen, maar dat was toen meer speculatie dan waarheid en was gebaseerd op het gegeven dat het wapen van de stad Utrecht een rood en wit vlak heeft, gescheiden door een schuin weglopende lijn.

De munt was echter zodanig door de natuurlijke elementen aangetast, dat raadpleging van geschreven bronnen noodzakelijk bleek. En dat was er tot op dit moment niet van gekomen.

Hieronder zijn afbeeldingen van het muntje, dat nu (nog) een diameter heeft van 2 centimeter. Het kartelrandje is volledig weg.

Ik heb toen ook kunnen achterhalen, dat in 1768 Johan Christoffel Novisadi ook muntmeester van de stad Utrecht was. Hij was overigens muntmeester van het gewest Utrecht, maar als de stad Utrecht weer behoefte had aan klein geld, dan benoemde zij haar eigen muntpersoneel. Dat waren bijna altijd dezelfde lieden die ook voor het gewest werkzaam waren.

De muntmeester had de algemene leiding binnen het munthuis. In Utrecht ontving hij zijn aanstelling van de Staten, maar verrichtte het werk als particulier ondernemer voor eigen rekening. Dit hield

onder andere in dat hij op eigen kosten goud en zilver inkocht en daar munten van sloeg volgens de specificaties opgesteld door de Staten-Generaal of de Staten van Utrecht respectievelijk het stadsbestuur van Utrecht. De hoeveelheid munten die

het munthuis produceerde, werd bepaald door de hoeveelheid goud en zilver die de muntmeester kreeg aangeboden. De inkomsten van de muntmeester bestonden uit de winst die hij maakte op het verschil tussen de inkoopprijs voor het goud en zilver en de waarde van het gemunte geld. Voor hem was het dus zaak om de productiekosten zo veel mogelijk te drukken bij een zo groot mogelijke omzet.

De muntmeester was verantwoordelijk voor de aanschaf van het muntmateriaal en de betaling van de salarissen van de werknemers. De gebouwen en een groot aantal gereedschappen stelden de Staten van Utrecht ter beschikking. De grondstof voor nieuwe munten bestond uit erts, voorwerpen van goud en zilver, en oude afgesleten of ongeldig verklaarde munten. Kooplieden, wisselaars en een enkele keer de overheid leverden dit materiaal aan om te verwerken. Zij kregen het materiaal direct betaald met nieuwe munten, zodat de muntmeester moest beschikken over een zekere hoeveelheid handelskapitaal.

Voor de muntmeester was het voordelig om zijn grondstoffen onder de officiële prijs te kopen of munten te slaan met een te kleine massa of een te laag gehalte. Ter bestrijding van dit risico verplichtten de Staten de muntmeester bij de aanvaarding van zijn ambt een borgsom te storten.

Het muntmeestersambt kende naast verplichtingen ook aantrekkelijke voorrechten. Zo voorzagen de Staten hem onder meer van een ambtswoning bij de Munt. Daarnaast verstrekten de stad vrijdom van de wach en van verschillende imposten, waaronder de accijns op het bier.

Zijn werkzaamheden werden overigens wel gecontroleerd.

Johan Cristoffel heeft zijn vader Johan Ernst Novisadi in 1766 opgevolgd. Hij is gedoopt in Amsterdam op 4 maart 1731 (Evangelisch Luthers).

In 1740 had zijn vader laten vastleggen dat zijn zoon Johan het muntmeesterschap zou erven. Vanaf 1758 vervulde hij het medemuntmeester samen met zijn vader en na diens overlijden in 1766 bekleedde hij zelfstandig het muntmeesterambt. Om als zodanig te mogen functioneren, had hij met de schuldeisers van zijn vader een overeenkomst moeten sluiten waarin hij toezegde jaarlijks een deel van de schuld te zullen aflossen. In 1771 meende het College van Raden en Generaalmeesters dat Novisadi niet kon blijven fungeren als muntmeester, omdat de rijksdaalders die hij had geslagen een te laag gehalte zouden hebben!

Hij werd ontslagen en vertrok naar zijn geboortestad Amsterdam. Een verweerschrift om zijn onschuld

aan te tonen leidde tot een uitspraak van de Staten, dat de malversaties niet opzettelijk waren gepleegd, zodat rechtsvervolgning kon uitblijven.

Op dit moment is deze munt nog te koop voor minder dan tien Euro. Een voorbeeld van de bewuste duit in goede staat is hierboven aangegeven.

De stad Utrecht heeft overigens nooit muntrecht gehad. Omdat de stedelijke aanmuntingen altijd kleingeld betroffen (waar zeer weinig winst op werd behaald) werd dit waarschijnlijk door de bisschoppen door de vingers gezien

TOON DE KIEVIT

door Ton Hartman

Inleiding

Onderlaatste verkreeg de werkgroep Genealogie en Historisch Onderzoek een omvangrijk archief. Dit archief behoorde toe en was verzameld door de heer Gerard Stalenhoef welke afgelopen winter overleden is. Lezers die dit periodiek al wat langer lezen zullen zich zijn genealogische artikelen over oude families nog herinneren. Ook was hij een drijvende kracht achter de voormalige werkgroep Eemland. Van de door haar verzamelde gegevens wordt nog steeds gebruik gemaakt. Zo was er bij Gerrit Stalenhoef aangetekend de bijnamen "Gart de Patser" of "Toon de Kievit".

Wie was Gerrit Stalenhoef?

Bij het artikel over de Gildekoning 2007, de heer Piet Stalenhoef (geplaatst in het voorjaarsnummer 2008 van dit blad) is zijdelings wat aandacht besteed aan zijn oudoom Gerrit. Gerrit Stalenhoef (1869-1939) was de derde zoon van Peter Stalenhoef en Geertje Kok en groeide op in de boerderij Gustalenhoef, nu Birkstraat 119. Het ouderlijke gezin werd daarna nog uitgebreid met nog eens een dochter en vijf zoons. Mogelijk had Gerrit – gezien zijn latere bezigheden – wel boer willen worden, thuis was dat niet meer mogelijk want de Gustalenhoef is in 1907 in het openbaar geveild.

Gerrit werd handelaar in brandstoffen, welke brandstoffen is niet bekend, maar het was in de tijd dat

er nog volop turf werd gestookt. Deze handel was niet erg succesvol. Op 19 september 1908 werd hij failliet verklaard. Waarschijnlijk leidde hij vanaf die tijd een min of meer zwervend bestaan. Er is niet teveel voorstellingsvermogen voor nodig om te weten hoe Gerrit aan zijn bijnaam 'Gart de Patser' kwam. Anders is het met zijn andere bijnaam "Toon de Kievit". Had hij een wandelgang met korte stapjes of keek hij altijd nogal oplettend om zich heen? Het is mogelijk, maar er is een andere verklaring. Bij een eerste grove selectie van het bovengenoemde archief kwam er een boekje tevoorschijn met de titel "Hijkes en Sijkes" onder redactie van C.J. van Dijk, uitgegeven door de Leeuwarder Courant in 1967. Het boekje gaat geheel over het historische verschijnsel 'kievitseieren rapen'. De titel slaat op de Friese benaming voor mannetjes en vrouwtjes kieviten. In dit boekje stond natuurlijk ook een lijstje met eerste vindplaatsen, voor Friesland apart van de rest van Nederland. Het 'eerste' kievitse werd toch ieder jaar gezien als een voorbode voor de naderende lente. De bekroning van de vondst was natuurlijk het aanbieden of opsturen van dit ei naar H.M. de Koningin en de vermelding in de krant. Bij streekarchief Eemland zijn de oude kranten digitaal te doorzoeken. In de Nieuwe Amersfoortsche Courant van 18 maart 1882 wordt al vermeld dat het eerste kievitse voor 1 gulden verkocht werd. Twaalf jaar later bracht zo'n ei 15 gulden op. Meer nog gaat het om de eer van het vinden.

Op 16 maart 1933 wordt het eerste kievitse gevonden in de Gelderse Vallei bij Wageningen. Gezien

de rivaliteit die er altijd al heerste tussen de 'Friese ljjipaeisykjen' en de kievitseierenzoekers uit de rest van Nederland is de scepsis te begrijpen bij het lezen van de naam van de vinder: Toon de Kievit. Nu komt de familienaam Kievit en De Kievit in Nederland nog redelijk veel voor, in 1947 droegen 1802 personen deze naam. Toch was vriend en vijand ervan overtuigd dat het niet de echte naam van de vinder was. Het raadsel werd pas veel later – in de zestiger jaren van de vorige eeuw – ontrafeld. Bij navraag bij het Koninklijk Huisarchief werd bevestigd dat hij uit Rucphen in Brabant zou komen. Bij naspeuringen in de omgeving van de Gelderse Vallei bleken oudere bewoners van de streek Toon nog wel gekend te hebben. Hij kwam als seizoenarbeider in het vroege voorjaar naar de boerderij met de toepasselijke naam "De Kruiponder" in de buurt van Rheden. 's Winters vertoefde hij op een boerderij in de Haarlemmermeer, maar volgens zijn eigen verhalen verbleef hij ook weleens 'in het leven' in Amsterdam. U begrijpt misschien hiermee de wens van anonimiteit. Het eieren zoeken gebeurde niet alleen voor de eer, er was een leuke bijverdienste mee te behalen. Toon verkocht zijn gevonden eieren aan delicatessenhandelaar Jacob Zeeman in Wageningen, deze zorgde ook dat het eerste ei van 1933 naar het paleis gestuurd werd, mogelijk als een reclame stunt. Als beloning kreeg Toon een 'koninklijk tientje'. Op zeker moment kwam er toch een dagvaarding op naam van Gerrit Jan Stalenhoef binnen op boerderij De Kruiponder en bekende Gerrit dat Toon niet zijn ware naam was. Wat hij op zijn kerfstok had is niet bekend geworden. De zoon van de toenmalige boer wist nog te vermelden dat hij in de winter van '39 op '40 plotseling overleden was nadat hij van een trap afgedaald was. Enkele broers van Gerrit Stalenhoef waren ook aan hartproblemen

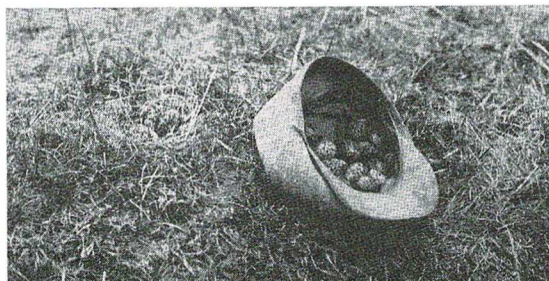
overleden.

In de Soester Courant van 30 april 1968 stond een groot achtergrond artikel over het kievitseieren rapen in Nederland. Volgens dit verhaal was de hegemonie van het eerste ei vinden de laatste 35 jaar voor Friesland gereserveerd. De laatste keer dat het niet zo was dus in 1933, want toen was het ei in de Gelderse vallei gevonden. Niet vermeld, dus waarschijnlijk bij de auteur of redactie van toen niet bekend dat een oud Soester de vinder was!

Eerste kievitseieren in Soest

De eerste vermelding die we in het digitale archief van de Soester Courant vonden was op 23 maart 1948. Geschreven werd dat gisteren, dus 22 maart, het eerste ei gevonden was door politieagent T. van der Meulen. Hij mocht deze morgen het ei aanbieden aan burgemeester Mr. S.P. Bentinck. Komisch is de toevoeging van de redactie dat de belangstelling van onze politiemensen niet alleen uitgaat naar verkeerszondaars en zwijntjesjagers. Met de laatste groep worden stropers bedoeld. Tegenwoordig zou de publieke opinie het kievitseieren zoeken onder werktijd als zwaarder vergrijp aanrekenen dan stropen. Een jaar later vond op zondag 27 maart 1949 W. van Roomen jr. het eerste kievitsei in de weilanden bij de Eem. Dezelfde dag nog heeft de nu senior zijnde Wim van Roomen het ei aan de burgemeester aangeboden.

In 1950 was de welbekende veldbioloog Rinke Tolman degene die het eerste ei vond en wel op zaterdag de 25ste maart. Er is niet vermeld wat hij met het ei gedaan heeft. Het Dagblad van Amersfoort van 20

maart 1952 meldt dat rechercheur Van der Meulen weer de eerste vinder was. Speuren was dus inmiddels zijn beroep. Volgens de Soester Courant van 26 maart 1953 werd het eerste kievitseï gisteravond om ongeveer zes uur gevonden door H.C. Klarenbeek, wonende aan de Lange Brinkweg 31a. Hij had het ei gevonden op een weiland achter de gemeentelijke vuilnisbelt aan dezelfde Lange Brinkweg. Dit ei is ook weer aan de burgemeester aangeboden. De eersteling van 1954 is op zondagmiddag 28 maart gevonden door J. Nieuwenburg op het land van zijn baas, de heer H. Butzelaar aan de Grote Melm. De traditie met de burgemeester werd weer gehandhaafd. Volgens de voorpagina van de Soester Courant van 8 april 1955 had T. van der Meulen ten onrechte met de eer gestreken en was Arjen Dijkstra uit de Eemstraat de eerste aanbieder aan de burgemeester. In 1956 had Joh. Van Hofslot, wonende Peter van de Bremerweg 15 de primeur. Voor 1957 staat het eerste kievitseï op naam van P.J. van de Bremer van het Kerkpad N.Z. Om verwarring te voorkomen, dit is Piet van Arie van Jan van Mart, hij is een weinig later naar Brabant vertrokken waar hij nu nog woont. Op 17 maart 1959 mocht voornoemde Wim van Roomen het eerste ei aanbieden tijdens de vergadering van B.& W. Het jaar erop moest Wim de eer delen met Ch. Vonk, ze hadden het samen gevonden. In 1961 komen we

weer een ervaren zoeker tegen, op 18 maart presenteerde brigadier T. van der Meulen zijn vondst. Het wordt eentonig maar ook in 1962 was hij de eerste vinder. Met het digitaal zoeken kwam de volgende melding pas in 1967 tevoorschijn. H. Kamphorst, wonende aan de Wieksloterweg was de gelukkige. Ook in 1968 werd het eerste ei in het Soester Veen gevonden door J. Buitenhuis van de Dorresteinweg 121, zijn 11-jarige dochter mocht het aanbieden aan de burgemeester.

In de krant van 18 maart 1969 wordt gewaarschuwd dat de burgemeester van Soest net als de Koningin de overhandiging van het eerste kievitseï niet meer zal accepteren. De maatschappelijke discussie wordt dus heviger. Toch wordt in 1970 wel de vinder in de krant vermeld; A.J. Brink van de Julianalaan 15 vond het ei in het land bij A. Duinkerken aan de Biltseweg. In 1972 was Th. Wassenaar 30 jaar, hij vond het ei in de omgeving van de Lange Brinkweg. In de volgende editie werd zijn vondst gecorrigeerd. De 80 jarige heer Hooijsma, bewoner van Molenschot, had al een week eerder 2 eieren aan de directie van dat bejaardencentrum aangeboden en ook nog 10 medebewoners voorzien van een eitje, zonder enige scepsis wordt het op de voorpagina gemeld. Een jaar later was C. Hoitsma twee jaar ouder (welke leeftijd nu correct is niet bekend), maar Fries genoeg om het eerste ei te vinden. Dit is ook de laatste gevonden vermelding van het eerste kievitseï in Soest.

Ervaringen van een kievitseierenzoeker

In het voorgaande stukje is meerdere malen de naam Wim van Roomen vermeld dus is er even na-

gevraagd naar zijn ervaringen. Elk voorjaar begon het al vroeg te kriebelen bij Wim. Als de temperatuur iets opliep spitste hij zijn oren en keek vaker naar de lucht. Ondertussen deden zijn concurrenten dat ook. De rivaliteit tussen de politieman T. van der Meulen en Wim van Roomen was groot, soms leek het erop dat ze elkaar meer aan het beloeren waren dan de kievieten. Ook werd het spel niet altijd even fris gespeeld, zo liep Wim een keer langs de spoorlijn – de A.P. Hilhorstweg was nog niet aangelegd – en werd door Van der Meulen op de bon geslingerd wegens het lopen op verboden terrein. Anderzijds vergat Van der Meulen weleens om toestemming te vragen aan de landeigenaar voor het betreden van het weiland, maar om dan, als landeigenaar, het politiebureau te bellen om hun collega te gaan bekeuren vraagt wel heel veel moed.

Burgemeester baron Bentinck liet niet echt merken dat hij verguld was met dat eerste ei, hij kwam zelf nog niet eens naar de voordeur om het ei in ontvangst te nemen. Heel anders was dat bij pastoor Lommerse, in die tijd werden de pastoors nog tot de notabelen van het dorp gerekend en konden dus rekenen op dit soort exclusieve cadeautjes. Wim van Roomen, een parochiaan van de Petrus en Pauluskerk, vertelde dat ze dan op zondagmiddag een doosje eieren gingen brengen in de pastorie van de H. Familiekerk. Pastoor Lommerse onthaalde ze gastvrij en de fles kwam op tafel, geen gewone vieux, maar echte cognac werd er dan geschonken. Die middag kwam er niets meer van eieren zoeken. Ze waren al blij dat ze de weg konden vinden. Wim had een grondige hekel aan de commerciële zoekers, met een aardappel als placebo in het nest telkens de bijgelegde eieren weghalen en verkopen.

Stand van zaken

Terug naar Soest in de 21ste eeuw, verdwenen zijn de ‘Swiebertje’ gelijkende types die een min of meer zwervend bestaan hadden en door wat seizoenswerk aan de kost kwamen. Sommige waren door drankproblemen echt vervallen tot landlopers en bietsten en bedelden zelfs. Verdwenen zijn ook de commerciële kievitseierenzoekers, niet alleen omdat er geen verkoop meer mogelijk is, maar ook omdat de huidige generatie veehouders wel zorgvuldig met de natuur wil omgaan. Ook verdwenen zijn de vogelwachters die de kievitsnesten opzochten en beschermden. In Soest waren ze georganiseerd in de weidevogelgroep “De Wulp”. Door het overlijden van enkele ervaren zoekers zoals Cees de Gier, Wim van den Breemer en Rien Broekman en tegenvallende resultaten is hun motivatie enigszins verminderd. Ook de kieviten zijn grotendeels verdwenen, in 2002 waren er nog ruim 150 nesten gevonden en beschermd, een jaar later was dat nog maar de helft. Overal in den lande is onderzocht welke oorzaak het meeste invloed zou hebben. Met moderne middelen zoals permanent cameratoezicht of het toerusten van de kuikens met een zendertje wordt geprobeerd om meer te weten te komen. Soms wordt er ook geluisterd naar boerenwijsheid. De dalende tendens heeft zich nog steeds doorgezet. Over de oorzaken verschillen de meningen en dit blad is niet het juiste podium voor discussie. Pieter Kuijer – een van de weidevogel beschermende boeren van het eerste uur – zag dit voorjaar wel enkele lichtpuntjes. Hij heeft goede hoop dat de ongeveer 20 nestvliedende kuikens van de tureluur en ongeveer 10 van de kievit die zich op zijn landerijen bevinden niet meer ten prooi zullen vallen aan predatie. Mogelijk is dit te danken aan het niet meer markeren van de nesten met een stokje.

Tenslotte

Thans hebben we een wethouder met onder andere dierenwelzijn in haar portefeuille. Het toeval wil dat zij – mevrouw Rosan Coppes – in de boerderij woont waar Gerrit Stalenhoef zijn jeugd heeft doorgebracht. Mocht zij op zolder nog een oude pet vinden met wat eierenstruif erin dan zal die misschien wel toebehoord hebben aan ‘onze’ Toon de Kievit.

OORLOGSMONUMENT VliegBasis SOESTERBERG (33 VAN SOESTERBERG)

Cees Vos

Het geplaatste houten kruis op de oude schietbaan van de vliegbasis Soesterberg ter nagedachtenis aan de 33 van Soesterberg heeft een afmeting van :

Staander : 143 x 20 x 9,5 cm.

Ligger : 100 x 20 x 9,5 cm

Materiaal : Eiken gebeitst.

Het navolgende opschrift staat gegraveerd op metalen plaat van 25 bij 16 centimeter.

‘Hier werden vele nederlanders door duitse hand gefusilleerd 1940-1945’

Kort na de tweede wereldoorlog werd een onderzoek gedaan naar de stille fusillade tijdens de bezetting door de Duitsers op 19 november 1942. Onderzoek naar het massagraf is uitgevoerd door majoor A. Siedenburgh, Hoofd Dienst Identificatie en Berging Massagraven. De slachtoffers lagen in een Engelse bomkrater van 10 -12 meter diep. Het graf was overdekt met bomen en andere materialen. Het graf lag niet op de locatie van het kruis maar ten noorden hiervan in het complex van de munitiebunkers. Het graf is gevonden in augustus/september 1945. De slachtoffers zijn op diverse begraafplaatsen herbegraven. In het najaar van 1945 is een eenvoudig houten kruis bij de heuvel ter hoogte van de Duitse inschietbaan geplaatst op initiatief van de heer Pasman van de gemeente Soest. De herdenkingen hebben vanaf 1946, op initiatief van de Politie-inspecteur Scholtmeijer uit Soest, met onderbrekingen plaatsgevonden. De vliegbasis Soesterberg is in 1951 opnieuw operationeel geworden.

Herdenkingen:

Voor 1951	Herdenkingen op initiatief van de Gemeente Soest.
1951 t/m 1962	Herdenkingen in samenwerking met de vliegbasis Soesterberg.
1963 t/m 1991	Herdenkingen op 4 mei in de middag.
1992	Herdenking op 19 november.
1993	Monument geadopteerd door voormalig Desmond Tutu School op initiatief van de Stichting Februari 1941. Sinds 2004 de basisschool de Egelantier uit Soest
Vanaf 1993	Jaarlijkse herdenkingen door de Koninklijke Luchtmacht in nauwe samenwerking met de Openbare basisschool De Egelantier te Soest.

- 2008 (november) Koninklijke Luchtmacht verlaat de vliegbasis Soesterberg en de stichting 4 en 5 mei Soest – Soesterberg neemt in nauw overleg met burgemeester A. Noordergraaf de organisatie van de jaarlijkse herdenking op 19 november over van de Koninklijke Luchtmacht. Burgemeester A.Noordergraaf en de voorzitter van de genoemde stichting, C.J.Vos, tekende op 19 november 2008, na de plechtige herdenking, samen met de commandant van de vliegbasis Soesterberg de kolonel vlieger F. Gerards een proces-verbaal van overname/overgave.
- Vanaf 2008 Organiseert de stichting 4 en 5 mei Soest – Soesterberg samen met de Openbare basis-school De Egelantier uit Soest de jaarlijkse herdenking op 19 november.

(Bij de foto: zie voorzijde kapt van dit boekje. Zie ook www.4-5-mei.nl)

De leden van de Historische Vereniging Soest werken in een aantal werkgroepen om onderzoek te doen en gegevens vast te leggen. Voor nadere informatie kunt u met de contactpersonen overleggen, te weten:

Werkgroep:

Archeologie	: de heer J. van der Putten, j.vanderputten@xmsnet.nl	06 27030981
Genealogie	: de heer W. Routers, routers@wanadoo.nl	035-6010169
Mondelinge geschiedenis	: de heer W.P. de Kam, wim.de.kam@wolmail.nl	035-5880048
Contact Gemeentelijke Monumentencommissie	: de heer H. Gerth, h.gerth@wanadoo.nl	035-6016635
Contact Museum Oud Soest	: de heer C.J.Vos, ceesjvos@casema.nl	035-6021008

De contributie per jaar € 20,- voor leden in Nederland
 € 25,- voor leden in het buitenland
 € 35,- voor het bedrijfsleven

Betaling contributie op rekeningnummer 3599.02.235

Betaling bijzondere evenementen op rekeningnummer 3159.91.720

Losse nummers : Verkrijgbaar bij de secretaris.
 Leden € 2,50
 Niet-leden € 5,00

INHOUDSOPGAVE ZOMERNUMMER 2010

	Blz.
Van de voorzitter	1
In memoriam P.J. van den Breemer	3
Ernstig verhaal van kattekwaad opgehelderd	4
De ene veldwachter is de andere niet	7
Utrechtse daalder	15
Toon de Kieviet	18
33 van Soesterberg	23

